

JIRKA VYSVĚTLUJE MODERNÍ DĚJINY: ŠEDESÁTÁ LÉTA

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Jak probíhala a co znamenala pro dění ve světě válka ve Vietnamu? Co bylo její podstatou?

Válka ve Vietnamu byla jedním z nejintenzivnějších konfliktů studené války. V zemi byla po konci druhé světové války obnovena francouzská koloniální správa, proti které propukl komunisty vedený národně-osvobozenecský boj. Francouzi byli v roce 1954 poraženi. Na francouzské straně se boje účastnilo i 1 600 československých emigrantů, z nichž několik set padlo. V severní části Vietnamu následně vznikla komunistická diktatura, v jižní byl Francií vytvořen nezávislý stát, Vietnamská republika, ani ten ale rozhodně nelze považovat za demokratický. Komunistický Severní Vietnam se rozhodl sjednotit zemi silou a podporoval partyzánský boj proti vládě Jižního Vietnamu a jeho spojencům.

USA válku chápaly jako zástupný konflikt mezi Západem a Východem, proto se rozhodly Jižní Vietnam podpořit a přímo se vojensky angažovat. Severní Vietnam však dostával velkou pomoc od SSSR a jeho spojenců a komunističtí partyzáni na jihu měli značnou podporu mezi místním obyvatelstvem. USA proto musely masivně navyšovat svou vojenskou přítomnost, od roku 1965 začaly přímo bombardovat Severní Vietnam a v roce 1967 již v oblasti měly téměř půl milionu vojáků. Narůstající americké ztráty spolu s velkou krutostí konfliktu a strádání civilního obyvatelstva (např. masakr v My Lai, zvěrstev se však dopouštěly obě strany) vedly k rostoucímu odporu americké veřejnosti proti válce, který v roce 1968 přerostl do masivních protestů především mladé generace Američanů. Nový prezident Nixon od roku 1969 začal zapojení USA do konfliktu omezovat, což vedlo k porážce Jižního Vietnamu a sjednocení celé země pod komunistickou vládou v roce 1975.

2. Kdo byl Martin Luther King?

Martin Luther King byl černošský americký kazatel, aktivista a politický filozof. Byl vůdčí postavou boje proti rasové diskriminaci a segregaci, věnoval se však i problematice sociální spravedlnosti a stavěl se proti válce ve Vietnamu. Svých cílů chtěl dosáhnout nenásilným odporem a metodou občanské neposlušnosti. Účastnil se nebo dokonce vedl několik bojkotů, masových pochodů atd. Svůj nejslavnější projev, „I Have a Dream“, přednesl během pochodu na Washington v roce 1963, kde vyjádřil svou vizi rovnoprávné a spravedlivé společnosti. Za jeho úsilí mu byla v roce 1964 udělena Nobelova cena míru. Významnou měrou se zasloužil o přijetí zákonů, které ve druhé polovině 60. let vedly ke zrušení rasové segregace v USA. Martin Luther King byl zavražděn 4. dubna 1968. Atentát na něj následně vedl k velké vlně nepokojů v USA. Dodnes je považován za ikonu boje za spravedlnost, a to nejen černošskou částí americké populace.

3. Jaký vliv měl tehdejší prezident USA John F. Kennedy na válku ve Vietnamu? Jaké dopady způsobil atentát na něj?

Vliv prezidenta Johna F. Kennedyho na válku ve Vietnamu byl naprosto zásadní. Byl to on, kdo se zavázal k udržení nezávislosti Jižního Vietnamu, za jeho vlády (1961–1963) se zvýšila americká vojenská a ekonomická pomoc zemi. Kennedy schválil vyslání vojenských poradců a speciálních jednotek, čímž se počet amerických vojáků v regionu zvýšil z několika stovek na více než 16 000. V několika veřejných vystoupeních se stavěl proti stažení USA z konfliktu, nicméně krátce před atentátem vydal rozkaz ke stažení 1 000 vojáků z Jižního Vietnamu. Kennedyho zavraždění 22. listopadu 1963 mělo zásadní dopad na další vývoj konfliktu. Jeho nástupce, Lyndon B. Johnson, zdědil situaci ve Vietnamu a zvolil výrazně agresivnější přístup. Johnsonův tým interpretoval Kennedyho politiku jako začátek americké vojenské angažovanosti a postupně zvýšil přímou vojenskou účast, což vedlo k masivní eskalaci války. Atentát na Kennedyho způsobil nejen politický šok, ale i změnu dynamiky ve vedení války.

Johnsonova eskalace vedla k rozsáhlým ztrátám na životech a výrazně polarizovala americkou společnost, což nakonec přispělo k dlouhodobým politickým a sociálním důsledkům.

4. Jak vzniklo a co bylo podstatou hnutí hippies?

Hnutí hippies bylo nejviditelnějším sociokulturním projevem rozsáhlého protestního, převážně mládežnického hnutí, které v 60. letech 20. století směřovalo proti establishmentu na Západě. Zrodilo se v USA, odkud se postupně šířilo především do západní Evropy. Vyjadřovalo touhu po přirozeném, prostém a bezpečném životě, odmítalo principy konzumní společnosti, proti nimž stavělo přátelství a lásku. Znechucení politikou i požadavky svých rodičů, velkými technologiemi a válkou ve Vietnamu, hledali hippies cestu k novému způsobu života prostřednictvím vytváření komunit. Od svého okolí se lišili nedbalým oblečením a vzhledem, symbolem svobody se jim staly dlouhé vlasy a květiny. Hippies jevil velký zájem o východní náboženství, k hledání vlastního já i k útěku od reality života jim sloužily různé meditační praktiky a užívání drog. Kulturní pohyb na Západě se dostal i k části mladé generace v Československu, což se projevilo příklonem k novému druhu hudby (zakládání bigbeatových skupin) a tanců, odlišným způsobem oblékání a trávení volného času i jiným vztahem k sexualitě. To nezůstalo bez odezvy ze strany represivního aparátu, jenž je považoval za výtržníky a příživníky, a již v roce 1966 podnikl první zásah proti „vlasatcům“, označovaným též jako „máničky“.

5. Co je pražské jaro?

Termín „pražské jaro“ se používá pro události v Československu na konci 60. let. Nejčastěji bývá toto období vymezeno nástupem Alexandra Dubčeka do čela Komunistické strany Československa (5. leden 1968) a invazí armád pěti států Varšavské smlouvy (21. srpen 1968). V některých případech je za definitivní konec pražského jara považováno až zvolení Gustáva Husáka prvním tajemníkem KSČ 17. dubna 1969. Pražské jaro je na jedné straně spojováno s uvolněním politických poměrů a pokusem o reformu komunistického režimu shora, na straně druhé s oživením občanské společnosti, která ve své většině změny uvítala a požadovala jejich pokračování. Násilné potlačení pražského jara znamenalo výrazný zlom v dějinách mezinárodního komunistického hnutí, které se v názoru na srpnovou invazi rozštěpilo.

6. Jak se k okupaci Československa postavil svět? Hrály nějakou úlohu mezinárodní organizace jako OSN, ESUO nebo NATO?

Většina zemí na okupaci reagovala odsuzujícími prohlášeními. Především západní země jako USA nebo Francie invazi oficiálně odsoudily, veřejné mínění v nich bylo převážně na straně Československa. NATO invazi odsoudilo, Rada bezpečnosti OSN situaci diskutovala, rezoluci odsuzující invazi podpořila většina jejích členů, ale kvůli sovětskému vetu nebyla schválena. Nicméně západní země nebyly ochotny situaci dále eskalovat a vojensky nikterak nezasáhly. USA respektovaly sféry vlivu v Evropě ustanovené po druhé světové válce. Invaze navíc proběhla v období snižování napětí mezi velmocemi, tzv. détente, a Západ si nepřál zhoršení vztahů se SSSR a neoficiální postoj k invazi byl mnohem smířlivější. Francouzský předseda vlády sovětskou invazi nazval dopravní nehodou na cestě k détente, americký prezident Johnson byl k odsuzující reakci vlastně dotlačen veřejným míněním a některými členy kongresu, nicméně už 10. září 1968 poslal do Moskvy sdělení, že se USA budou snažit, aby zdržení v sovětsko-amerických jednáních bylo co možná nejkratší. Invazi podpořilo několik sovětských spojenců, jako například Kuba nebo Severní Korea, proti se naopak postavilo Rumunsko. SSSR byl důvěrnými kanály Američany a Brity varován, aby se kvůli obavám z reakce veřejnosti v západních zemích nepokoušel o invazi do Rumunska.

Otázky vypracovali:

Vladan Hodulák, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Jaroslav Pažout, Ústav pro studium totalitních režimů (otázka č. 4)

Petr Blažek, Ústav pro studium totalitních režimů (otázka č. 5)

Doporučená literatura:

DURMAN, Karel. 1998. *Útěk od praporů*. Praha. Karolinum.

HOBSBAWM, Eric. 1998. *Věk extrémů: Krátké 20. století 1914–1991*. Praha. Argo.

JUDT, Tony. 2017. *Poválečná Evropa. Její historie od roku 1945*. Praha. Prostor.

NÁLEVKA, Vladimír. 2000. *Světová politika ve 20. století. II*. Praha. Aleš Skřivan ml.

Odkazy:

ČT edu

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/10778-ceske-stoleti-musime-se-dohodnout-1968>